

Per Cramér: »Neutralitetsbegreppet. Den permanenta neutralitetens utveckling«

Norstedts 1989, 159 s.

Anmeldt av Ken Uggerud

Hovedinnholdet i Per Cramérs bok om nøytralitet dreier seg om praktiseringen av nøytralitet i freds- og krigstid. Boken er inndelt i tre kapitler.

Første kapittel gir en oversikt over nøytralitetsbegreppet i folkeretten. Utviklingen fra Middelalderen skisseres kort, og nøytralitetsbegrepets innhold presenteres. I tilknytning til begreppet økonomisk nøytralitet er inntatt et eget avsnitt om blokade og kontrabande. Første kapittel tjener som grunnlag for bokens senere kapitler, og går av den grunn ikke inngående inn på det folkerettslige nøytralitetsbegrep. Det kan svare seg for leseren å lese bokens vedlegg I - Haagkonvensjonene om nøytrale staters og personers rettigheter og forpliktelser under land og sjøkrig - før han eller hun tar fatt på selve teksten.

I *kapittel 2*, som utgjør bokens hoveddel, behandles den permanente nøytralitetens utvikling i Sveits, Sverige og Østerrike. »Permanent nøytralitet« defineres på s. 20 slik:

»Den permanent neutrala staten har redan i fredstid tagit, eller blivit tvingad att ta, ett beslut om att inte delta i pågående eller framtida väpnade konflikter mellan andra stater och att tillämpa de folkrättsliga neutralitetsreglerna gentemot parterna i sådana konflikter. Detta beslut har dessutom givits formen av en mellanstatlig förpliktelse.«

Definisjonen er mindre heldig. Den siste setning i sitatet utelukker nemlig Sverige som »permanent nøytral« stat, i og med at landet ikke er bundet folkerettslig på den måte som nevnt. Bortser man fra den nevnte setning, gir imidlertid sitatet et greit bilde av innholdet i begreppet »permanent nøytralitet«, slik det brukes i boken.

Kapitlet er naturlig nok inndelt etter de forskjellige stater som behandles, og for hvert enkelt land følger en kronologisk beskrivelse av hvorledes nøytraliteten har vært forsvart i freds- og krigstid. For alle lands vedkommende behandles den nære fortid mest utførlig. Avsnittene om nøytralitetsbestrebelsene under den andre verdenskrig (Sveits og Sverige) samt landenes forhold til FN, vies relativt stor plass. Cramér viser at »den permanente nøytralitet« er en »fredsnøytralitet«, noe av et paradoks med tanke på at begreppet »nøytralitet« tradisjonelt betinger forekomsten av krig. Forfatteren viser at folkerettens krav til nøytralitet i krigstid ikke overholdes; den sterkeste rett får i stor utstrekning gjennomslag. De nøytrale stater blir tvunget

til å vende kappen etter vinden for å unngå direkte konfrontasjon på det militære plan. Bruk av nøytral stats territorium til transportformål, handelsfordeler til den stat som for øyeblikket har overtak i den væpnede konflikt m.v. er - ser det ut til - i høy grad unngåelig. I fredstid gir problemene seg bl.a. utslag i forbindelse med fullt medlemskap i FN. Plikten til å delta i en væpnet konflikt på Sikkerhetsrådets begjæring kan ikke pålegges en nøytral stat uten at nøytralitetsforpliktelsene forsømmes. Sveits har tatt den fulle konsekvens av dette og står utenfor FN. Østerrike har fått gjennomslag for en særordning som medfører at nøytralitetsforpliktelsene får forrang hvis det skulle oppstå strid med FNs oppfølgingskrav. Sverige, som ikke er folkerettslig forpliktet til å overholde nøytralitetsretten på samme måte som de to andre land, er fullt medlem uten særordninger; skullet av svensk permanent nøytralitet svekkes likevel ikke, p.g.a. at FNs sanksjonssystem gjøres illusorisk av vetoreglene (!).

Cramér viser på den annen side at de permanent nøytrale stater i kraft nettopp av sin uttalte nøytralitet og på tross av sin beskjedne størrelse har enestående muligheter til å gå inn i en meklerrolle i internasjonale konflikter.

Kapittel 3 har overskriften »diskussion«, og søker å samle trådene fra kap. 2 og føre dem sammen til en syntese. De momenter som er nevnt ovenfor, samt en rekke andre, er i dette kapittel gitt en fyldigere drøftelse.

Til slutt i boken er inntatt de to Haagkonvensjonene fra 1907 om nøytralitetsretten (vedl. I), FN-charteret (vedl. II), samt en oversikt over Sveriges utenrikshandel (vedl. III), alle i svensk oversettelse.

Cramérs bok kan anbefales. Den gir en ryddig og innsiktsfull behandling av et vanskelig tema. Problemstillingen anskueliggjøres meget godt ved den store vekt som er lagt på historisk materiale. For den historisk interesserte gir fremstillingen en utmerket innledning til landenes nyere historie. Boken kan med fordel leses også av et publikum med utenrikspolitikk som primær interesse.

Forfatteropplysninger:

Stud.jur. Ken Uggerud er vit.ass. ved Institutt for rettssosiologi, Universitetet i Oslo.